

промежуточного звена, с расширенными полномочиями сотрудников) различия между менеджерскими и управленческими ролями постепенно стираются.

Следовательно, роль развития команд (групп) состоит в поддержке планируемых и реализации спонтанных изменений в организациях. Компании должны выбирать, практиковать ли им традиционный подход на основе выявленных потребностей или принять проактивный и перспективный подход, основанный на вдумчивом исследовании стратегии и создании «творческих противоречий», посредством управления развитием творческого потенциала персонала компании.

Литература

1. Веснин В.Р. Управление персоналом Теория и практика / Веснин В. Р. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008.
2. Джой-Мэтьюз Д. Развитие человеческих ресурсов / Джой-Мэтьюз Д., Меггинсон Д., Сюрте М. – М.: Эксмо, 2006.
3. Мильнер Б.З. Управление знаниями в корпорациях : [учебное пособие] / Мильнер Б.З., Румянцева З.П., Смирнова В.Г.; под ред. Б.З.Мильнера. – М. : Дело, 2006.
4. Ulrich D. A new mandate for human resources/ D.Ulrich // – Harvard Business Review, 1998, 76(1).
5. Wenger E. Communities of Practice: Learning, meaning and identity (learning in doing) / E. Wenger // – Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Надійшла 04.06.2009

УДК 338.43:664.6

В. М. ГОНЧАРОВ, В. В. КОЛЕСНИКОВА

Луганський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЧИХ ВІДНОСИН У ХЛІБОПРОДУКТОВІЙ ГАЛУЗІ

Розглянуто складові виробничих відносин у хлібопродуктовій галузі: виробництво і пропозиція зерна; забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами, ГЗМ, добривами, засобами захисту рослин; діяльність аграрних бірж; робота зернопродуктових установ; вплив конкурентів; попит на хлібопродукти; вплив транспортних компаній на хлібопродуктові підприємства; особливості системи державного регулювання функціонування підприємств хлібопродуктової галузі. Проаналізовано вплив кожного з названих блоків на діяльність хлібопродуктових підприємств. Виявлено види залежності підприємств від кожного окремого блоку галузі.

The constituents of production relations in bread-producing industry have been considered. They are such as production and suggestion of corn; providing of agricultural enterprises by material and technical facilities, GZM, fertilizers, facilities of defence of plants; activity of agrarian exchanges; work of corn-producing establishments; influence of competitors; demand on bread-products; influencing of transport companies on bread-producing enterprise; features of the system of the state adjusting of functioning of enterprises of bread-producing industry. Influence of each from adopted blocks on activity of bread-producing enterprises has been analysed. The types of dependence of enterprises on every separate block of industry have been found out in the article.

Проблеми виробничих відносин у хлібопродуктовій галузі в Україні постають особливо гостро у зв'язку з тим, що вони залишаються майже нерегульованими з боку держави. Незаперечною є необхідність державного регулювання всіх аспектів діяльності підприємств аграрного сектору, але важливе значення набуває і взаємодія всіх підприємств хлібопродуктової галузі між собою. Визначивши на початку 90-х років ринковий шлях розвитку, Україна зараз переживає складний період. Складна ситуація спостерігається в політичній, виробничо-господарській, соціально-економічній сферах та в усіх інших видах діяльності. Дуже повільно відбувається перехід до змішаної економіки господарювання, а тому підприємства деяких галузей ще не адаптувалися до ринкових умов. Особливо це стосується підприємств тих видів діяльності, яким необхідна система державного регулювання, а саме аграрних підприємств.

Взагалі проблеми виробничих відносин у хлібопродуктовій галузі розглядали такі науковці, як В.Г. Ткаченко, Ю.Ф. Наумов, М.В. Зубець, М.Г. Лобас, Л.М. Худолій, Б.К. Супіханов і багато інших науковців [2, 3, 4, 6, 7]. Проте дослідження цих проблем залишаються актуальними і сьогодні.

Метою статті є аналіз виробничих відносин у хлібопродуктовій галузі та виявлення їхніх особливостей.

За результатами всебічного аналізу, економіка України має позитивні умови для розвитку, які надають потенційні можливості для вдалого переходу держави до змішаної економіки. Таким чином, економічні умови, які склалися в Україні на даному етапі розвитку, є об'єктивною основною базою для розвитку економіки нашої держави. [1].

Зернове виробництво відіграє головну роль у розвитку АПК України та в економіці країни в цілому [2]. Але водночас проблеми збільшення обсягів й підвищення ефективності виробництва зерна залишаються одним з головніших загальнодержавних завдань у розвитку економіки України.

Разом з забезпеченням потреб населення у хлібопродуктах, круп'яних, кондитерських виробках, зерно є кормовою базою для тваринництва. Особливо важливе значення збільшення виробництва зерна набуває в сучасних умовах, коли зерно стає головним експортним товаром аграрного комплексу. При цьому виробничі відносини у хлібопродуктовій галузі мають багато особливостей.

Головною особливістю, на нашу думку, є пряма залежність хлібопродуктового підкомплексу від виробництва та пропозиції на ринку зерна. Саме достатні обсяги виробництва зерна задовільної якості є сприятливою базою для розвитку та ефективного функціонування хлібопродуктового підкомплексу в Україні. Але в Україні спостерігається постійне зниження виробництва зернових культур, а разом з тим знижується і пропозиція зерна на ринку. Стан виробництва зерна в Україні відображено в таблиці, на основі даних статистики.

Таблиця 1

Валовий збір зернових культур в Україні та Луганській області, тис. т

	Роки					
	1990	2000	2004	2005	2006	2007
Україна	51010,1	24459,0	41808,8	38015,5	34258,3	29294,9
Луганська область	1876,6	441,7	1134,0	1311,4	845,4	800,2

Джерело: розраховано за даними статистичного щорічника Луганської області за 2007 рік.

Аналізуючи дані таблиці, можна простежити коливання виробництва зерна по роках не тільки в Україні в цілому, а і в Луганській області. Найнижчі показники валового збору зернових культур спостерігаються в 2000 і 2007 роках як в Україні, так і в Луганській області. Тобто зростання і падіння виробництва зерна відбуваються паралельно, хоча і доля виробництва зернових культур Луганської області відносно до валового збору в Україні доволі невелика і складає лише 2,5 – 3,7 %. Але найбільше турбує все ж-таки значне зниження валового виробництва зернових культур у 2007 році як відносно базового 1990 року, так і відносно попереднього 2006 року. Ці розрахунки відображено у табл. 2.

Таблиця 2

Аналіз зниження обсягів валового виробництва зернових культур в Україні та Луганській області

	Валовий збір зернових культур, тис. т			Зниження обсягу валового збору, %	
	роки				
	1990	2006	2007	2007 до 1990	2007 до 2006
Україна	51010,1	34258,3	29294,9	45,6	14,5
Луганська область	1876,6	845,4	800,2	57,4	5,3

Джерело: розраховано за даними статистичного щорічника Луганської області за 2007 рік.

З даних табл. 2 видно, що валовий збір зернових культур істотно знизився у 2007 році відносно базового 1990 року в Україні в цілому на 45,6 %, а за останній рік – на 14,5 %. Схожа ситуація спостерігається і в Луганській області. У 2007 році спостерігається зниження валового збору зерна відносно 1990 року на 57,4 %, тобто вдвічі, а лише за останній рік – на 5,3 %, що є дуже невтішним показником. Як наслідок, можна спостерігати зниження обсягів пропозиції зерна для населення, що ставить в скрутне становище підприємства хлібопродуктового підкомплексу Луганської області і України в цілому, бо саме зерно для них є головною сировиною.

Зниження обсягів виробництва зерна в країні вийшла за межі допустимого і доля України в обсягах виробництва зерна в Європі знизилася в 1996 р. до 11 %, проти 17% у 80-і роки [3].

Таким чином, на основі проведеного аналізу, можна констатувати головну особливість хлібопродуктового підкомплексу, яка виражається через пряму залежність функціонування хлібопродуктового підкомплексу від виробництва і пропозиції зерна.

На фоні цього ж аналізу вимальовується і головна проблема хлібопродуктового підкомплексу – зниження валового виробництва зерна в Україні і Луганській області.

На думку багатьох вчених, головною причиною зниження виробництва зерна є низький рівень матеріально-технічного забезпечення, погане забезпечення ГЗМ, зниження кількості внесення добрив та використання засобів захисту рослин. Раніше, до 1990 року, в сільському господарстві України при виробництві зерна велике значення приділялося застосуванню інтенсивних технологій, що сприяло збільшенню виробництва зерна [2, 3]. На даному етапі необхідно працювати над створенням такого підходу до виробництва зерна, який знизить сукупні енерговитрати, збільшить надійність системи ресурсного забезпечення, що дасть можливість збільшити виробництво зерна. Тільки застосування інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур в кожному конкретному господарстві дасть можливість отримати найбільшу кількість якісної і конкурентоспроможної продукції [4, 5]. Таким чином, спираючись на думку сучасних вчених, можна виділити другу особливість виробничих відносин в

хлібопродуктовому підкомплексі – залежність сільськогосподарських підприємств від підприємств, які займаються виробництвом і постачанням матеріально-технічних засобів, ГЗМ, добрив та засобів захисту рослин. Але, на нашу думку, ця залежність не є прямою, а виражається через залежність хлібопродуктового підкомплексу від сільськогосподарських підприємств – виробників зерна.

Разом з другою особливістю виробничих відносин хлібопродуктового підкомплексу виникають і нові проблеми. В умовах перехідного періоду до ринкових відносин, коли створилися несприятливі економічні умови, які виражаються в кризовому стані економіки України, застосування інтенсивних технологій не може бути забезпечено в цілому ряді сільськогосподарських підприємств.

Для постійної і неперервної роботи хлібопродуктових підприємств важлива стабільність на ринку зерна, а саме – стабільна і стійка пропозиція зерна і зернопродуктів. Цей аспект залежить напряду від роботи зернових бірж. Вже неодноразово говорилося про те, що для ефективної роботи аграрних бірж та їхнього перспективного розвитку необхідне створення єдиної торгівельної електронної площадки, яка б працювала за єдиними електронними правилами. Пропонувалося навіть створити таке об'єднання, як консорціум, який міг би взяти на себе концентрацію біржового ринку, концентрацію товаропотоків. Тобто, такий консорціум міг би регулювати аграрний біржовий сегмент ринку. Тому що на даному етапі необхідне не тільки координування товарного біржового ринку, а й організація механізму визначення цін на зерно. У 2008 році в Україні функціонують 411 товарних бірж, але лише 20 – 30 працюють ефективно. Звідси з'являється наступна проблема хлібопродуктового підкомплексу України – складність укладання договорів купівлі продажу зерна. Підприємцям на початковому етапі важко знайти і обрати ефективну функціонуючу аграрну біржу, а потім він стикається з проблемами ціноутворення, формальністю укладання договорів, браком інформації і комунікацій. У зв'язку з цим визначається наступна особливість виробничих відносин у хлібопродуктовому підкомплексі – залежність підприємства-виробника від організації і діяльності аграрних товарних бірж. Ця залежність може бути прямою, а може визначатися через зв'язок з переробними підприємствами. Тут же ми спостерігаємо і пряму залежність ринку зерна від сільськогосподарських підприємств. Це можна стверджувати через те, що рівень цін на зерно в кожному регіоні обумовлений ціною виробництва зерна на регіоні з найменшими витратами [6]. Тому принципи ціноутворення на аграрних біржах мають велике значення як для хлібопродуктових підприємств, так і для переробних.

Переробні підприємства, в свою чергу, мають великий вплив на діяльність хлібопродуктових підприємств. У вартості продукції хлібопродуктових підприємств більшу частину складає борошно. На споживчому ринку продуктів переробки зерна найбільшу долю займають хліб та хлібобулочні вироби, тому що вони є товарами щоденного попиту. А, як вже було сказано, саме цей товар повністю складається з борошна. Тому для хлібопекарського підприємства важливими є всі сторони роботи переробних підприємств (млинів).

Наявність в області зернопереробних підприємств і їхнє розташування дозволить вирішити хлібопродуктовому підприємству проблеми з транспортуванням. А ефективна і безперервна робота млина забезпечить пекарні постійною сировиною високої якості. Також інтерес для хлібопродуктових підприємств можуть представляти довгострокові договори на поставку борошна. Кожен з цих моментів є важливим для виробника хлібопродуктів і виражає пряму залежність хлібопродуктового від зернопереробних підприємств, що є четвертою особливістю виробничих відносин у хлібопродуктовому підкомплексі.

Також немаловажну роль у процесі функціонування хлібопродуктових підприємств відіграє робота транспортних компаній. Транспортування та перевезення огортають всі етапи функціонування хлібопродуктового підкомплексу. Транспортні послуги необхідні кожному підприємству, бо ГЗМ, добрива та засоби захисту рослин транспортуються в сільськогосподарські підприємства. Вироблене зерно потребує перевезення на ринок зерна, або на переробні підприємства (млини). З млину борошно транспортується на хлібопродуктові підприємства, а з підприємства готова продукція вимагає доставки її в різні напрямки в місця реалізації. Таким чином, послуги транспорту задіяні постійно і відіграють важливу роль для виробничих відносин в хлібопродуктовій галузі.

На цьому етапі вимальовується багато посередників, які надають свої послуги різним підприємствам за значну плату. А кожне з підприємств галузі не тільки має закладати значні витрати в ціну продукції, але і витрачати свій час і увагу на питання забезпечення транспортом. У зв'язку з цим визначаються наступні особливості виробничих відносин в хлібопродуктовій галузі – це виробничі відносини з підприємствами транспортних перевезень і залежність від посередників.

Так само як хлібопродуктові підприємства мають залежність від семи названих блоків, так само і ці блоки залежать від державного регулювання. На фоні цього можна визначити також і непряму залежність хлібопродуктових підприємств від державного регулювання хлібопродуктового підкомплексу. Але більш важливу роль представляє вплив державного регулювання на діяльність підприємств хлібопродуктового підкомплексу. Сільське господарство, а в тому числі і хлібопродуктовий підкомплекс, напряду залежить від державних програм підтримки і субсидування. Згідно з вимогами СОТ, Україна має скорочувати рівень державної підтримки. Існує багато інструментів державної політики підтримки АПК: бюджетні дотації, податкові пільги, імпорتنі мита, квоти на виробництво, мінімальні ціни, регулювання цін на мінеральні добрива і пальне під час посівних і збиральних компаній. При цьому необхідно й розуміти ефективність

того чи іншого механізму підтримки, ступінь впливу на споживача та економіку в цілому, а також стежити за тенденціями аграрної політики головних країн світу.

Протягом 2002 – 2005 років бюджетні дотації сільському господарству зросли з 1,4 млрд до 5,2 млрд грн. Щорічна частка бюджетних субсидій у ВВП України становить 0,732 млрд грн, що складає 1,51 % від ВВП України. І економісти і політики погоджуються, що цього замало для розвитку сільського господарства. І вони однозначно погоджуються з тим, що розвиток АПК неможливий без суттєвої державної підтримки [7].

Питання бюджетної підтримки чітко регламентується правилами СОТ, згідно з якими витрати на бюджетну підтримку сільського господарства поділяються на ті, що потрібно (заходи «жовтого кошика») і не потрібно (заходи «зеленого кошика») скорочувати. До «жовтого кошика» відносять: здешевлення кредитів комерційних банків; фінансову підтримку фермерських господарств; фінансову підтримку виробництва продукції тваринництва і рослинництва; закладання молодих садів, ягідників, хмільників; здійснення фінансової підтримки розвитку підприємств молочної переробки; фінансову підтримку розвитку хмелярства; аграрний фонд. До складу «зеленого кошика» входять: загальні науково-дослідні роботи і розвиток наукових програм відносно окремих видів продукції; боротьба із шкідниками і хворобами; селекція у тваринництві і рослинництві; розповсюдження досвіду і консультаційні послуги; послуги з охорони здоров'я, безпеки, рівня якості і стандартів; підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації спеціалістів і робочих кадрів для виробничої і соціальної сфер села; земельна реформа; розвиток інфраструктури села; охорона навколишнього середовища; програма страхування доходу; державний резерв для забезпечення продовольчої безпеки; допомога у випадку стихійного лиха [8].

Економісти України справедливо вважають, що заходи «зеленого кошика» мають переважати, що тим самим не суперечить вимогам СОТ. Але чи можливо це узгодити із стратегічними цілями державної політики України, залишається суперечливим питанням.

На даному етапі в Україні також АПК має істотні привілеї, які не обмежуються правилами СОТ. Підприємства хлібопродуктового підкомплексу не сплачують значні кошти за рахунок уведення в дію фіксованого сільськогосподарського податку. Також сільськогосподарські підприємства значні суми одержують завдяки їх звільненню від сплати ПДВ.

Статті «жовтого кошика» та «зеленого кошика» напряду стосуються кожного блоку виробничих відносин у хлібопродуктовому підкомплексі. За рахунок зниження або збільшення рівня підтримки статей відбувається державне регулювання кожного сільськогосподарського підприємства. А функціонування кожного підприємства залежить від державної політики.

Отже, неможливо заперечити вплив державного регулювання на всі підприємства хлібопродуктового підкомплексу України і їх залежність від уряду. Взагалі виробничі відносини в АПК є особливими і вимагають ретельної уваги і керівництва, а також підтримки з боку держави.

На основі проведеного аналізу особливостей функціонування хлібопродуктового підкомплексу України, можна виділити ряд особливостей виробничих відносин в галузі.

Особливості виробничих відносин у хлібопродуктовій галузі:

1. Пряма залежність функціонування хлібопродуктового підкомплексу від виробництва і пропозиції зерна
2. Непряма залежність хлібопродуктового підкомплексу від рівня забезпеченості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами, ГЗМ, добривами та засобами захисту рослин.
3. Пряма залежність діяльності хлібопродуктових підприємств від ринку зерна та діяльності аграрних бірж, які, в свою чергу, напряду залежать від стану сільськогосподарських підприємств та обсягів виробництва зерна.
4. Пряма залежність хлібопродуктових підприємств від політики роботи зернопереробних установ.
5. Відносини з підприємствами-конкурентами.
6. Пряма залежність хлібопродуктових підприємств від попиту на продукцію, який, в свою чергу, залежить від фінансового та соціального стану населення.
7. Вплив діяльності і завантаженості транспортних компаній на діяльність хлібопродуктових підприємств.
8. Залежність результатів діяльності підприємств хлібопродуктової галузі від ряду посередників.
9. Пряма і непряма залежність хлібопродуктових підприємств від стану економіки держави, політики уряду відносно аграрного сектору та системи державного регулювання діяльності підприємств хлібопродуктового підкомплексу.

Виробничі відносини у хлібопродуктовій галузі потребують детального розгляду та регулювання з боку держави та уряду. Необхідне вдосконалення державного регулювання як вертикальних, так, особливо, і горизонтальних відносин між всіма установами ланцюга виробництва і реалізації хлібопродуктів. По-перше, необхідна підтримка виробництва зерна, як основної сировини хлібопродуктової галузі. Незаперечним є факт залежності виробників зерна від державної допомоги. По-друге, сільгоспвиробники залежать від матеріально-технічної бази та цін на ГЗМ та добрива, які значно впливають на удорожчення кінцевої ціни

продукції. Тому вплив та регулювання цього аспекту з боку держави також є необхідним. По-третє, варто переглянути систему роботи аграрних бірж, яка є недосконалою. Необхідним є впровадження єдиних правил функціонування, які б забезпечили концентрацію товаропотоків і регулювали аграрний біржовий сегмент ринку. По-п'яте, важливим для виробників хлібопродуктів є наявність на розташування зернопереробних і транспортних підприємств. Близьке їхнє розташування дозволить скоротити витрати на посередників, які приймають участь у процесі. Тому необхідним є втручання з боку держави у розміщення таких установ у вигідних місцях, та регулювання транспортних тарифів для сільгоспвиробників. Так, можна стверджувати, що важливою роль для упорядкування та вдосконалення виробничих відносин і покращення кінцевих фінансових результатів підприємств хлібопродуктової галузі відіграє державне регулювання та державна допомога.

Література

1. Моисеев Г.В. Методические положения по управлению предприятием на основе маркетинга. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1997. – 44 с.
2. Ткаченко В.Г., Наумов Ю.Ф., Борисенко О.П. Экономические проблемы производства зерна в Луганской области. – Луганск: Книжковий світ, 2000. – 80 с.
3. Зубець М.В. Реформування зернового експорту // Агро інком. – 1997. – № 4 – 5.
4. Лобас М.Г. Інтенсифікація зернового господарства Української РСР в умовах становлення ринкових відносин. – К.: Урожай, 1991.
5. Лобас М.Г. Развитие зернового хозяйства Украины. – Київ: НВАТ «Агроінком», 1997.
6. Худолій Л.М. Економічний механізм формування і функціонування ринку зерна в Україні. – Київ: ІАЕ УААН, 1998.
7. Супіханов Б.К. Бюджетна підтримка сільського господарства // Економіка. АПК. 2007. – № 2. – С. 61 – 66.
8. Нивьевский О., Яблоновская Т. Между желтым и зеленым ящиком // Эксперт Украины. – 2005. – № 4 (43). – С. 46 – 49.

Надійшла 03.05.2009

УДК 338.24:669

Л. М. КУЗЬМЕНКО

Інститут економіки промисловості НАН України

В. М. РАЦУПКІНА

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

КОНТРОЛЬ У ПРОЦЕСАХ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто процеси реорганізації промислових підприємств, що ґрунтуються на нормативно-правових засадах.

In the paper there have been considered the processes of the reorganization of the industrial enterprises, grounded on the normative-law principles.

Останніми роками різним аспектам реорганізації промислових підприємств присвячена значна кількість наукових праць, що обумовлено ускладненням виробничих відносин у ринкових умовах господарювання, коли стає питання, що для продовження ефективної роботи підприємства необхідна його реорганізація. Проблема управління процесами реорганізації виробництва з позиції комплексного підходу до вирішення теоретичних та практичних завдань контролю розглядається локально, що призводить до негативних наслідків. Недостатнє дослідження даної проблеми в умовах трансформації економіки, наукове обґрунтування методології та практики управління цими процесами обумовили необхідність подальшого узагальнення практичних аспектів контролю реорганізації юридичних суб'єктів.

У процесі реорганізації промислових підприємств особлива увага має приділятися відповідній документації (табл. 1), яка виконує багато в чому контролюючі функції. Юридичні суб'єкти, які в результаті реорганізації припинили свою діяльність, повинні сформувати завершальну бухгалтерську звітність, яка складається з таких форм: бухгалтерський баланс (форма № 1); звіт про прибутки і збитки (форма № 2); звіт про зміни капіталу (форма № 3); звіт про рух грошових коштів (форма № 4); додатки до бухгалтерського балансу (форма № 5); записки пояснення.

Якщо підприємство проходить обов'язковий аудит, в завершальну звітність включається аудиторський висновок. Дані в цих формах складаються наростаючим підсумком з початку року на дату, яка передує дню, коли була завершена реорганізація, тобто тоді, коли був внесений запис про припинення діяльності підприємства в Єдиний державний реєстр юридичних суб'єктів.